

Kenniscentrum Oorlogsbronnen

Adviesrapport 'De plaats van het Kenniscentrum Oorlogsbronnen in het netwerk voor zoeken, vinden en verrijken'

Eindrapport werkpakket 4
Ivo Zandhuis Onderzoek & Advies
15 oktober 2015

Het project Kenniscentrum Oorlogsbronnen is mogelijk gemaakt dankzij steun van

De plaats van het Kenniscentrum Oorlogsbronnen in het netwerk voor zoeken, vinden en verrijken

Ivo Zandhuis (ivo@zandhuis.nl)

Inhoudsopgave

1. Opdracht	4
1.1. Adviesrapport vs verkenningsrapport.....	4
1.2. Afbakening.....	4
1.3. Benodigde achtergrondkennis.....	4
2. Inleiding	5
2.1. KCO	5
2.2. Rollen.....	5
2.3. Partners of doelgroepen.....	5
2.4. Doelen.....	5
3. De rol van het KCO	7
3.1. Adviseur	7
3.2. Monitor.....	7
3.3. Verbinder.....	7
3.4. Stimulator en promotor	8
3.5. Initiator	8
3.6. Coördinator	8
3.7. Ontwikkelaar en eigenaar.....	8
4. Partners	9
4.1. Participanten, aanbieders.....	9
4.2. Andere instellingen, knooppunten, kenniscentra	9
4.3. Publiek, gebruikers, intermediairs	9
4.4. Politici, beleidsmakers en financiers.....	9
4.5. Leveranciers.....	9
5. Kennis uitwisselen	10
5.1. Kennis vergroten	10
5.2. Vraag en aanbod van kennis afstemmen.....	10
5.3. Kennis geleidelijk laten groeien.....	11
6. Grondstoffen beschikbaar krijgen	12
6.1. Registreren, digitaliseren, identificeren en publiceren	12
6.2. Afspraken maken over standaarden	12
6.3. Onderlinge dienstverlening verbeteren.....	12
7. Thematisch Beheer mogelijk maken	13
7.1. Stamgegevens inzetten	15
7.2. Redactioneel platform inzetten.....	15
7.3. Aggregatoren inzetten	15
7.4. Co-creatie stimuleren	15
8. Innovatieve technologie maken en beheren	16
8.1. Innovatie	16
8.2. Valorisatie.....	16
9. Conclusie en adviezen	17
9.1. Zoek je niche	17
10. Bijlage A: Analyse van behoeftes	18
10.1. Gebruikers	18
Gebruiker wil informatie over een bepaald onderwerp.....	18
Gebruiker is geïnteresseerd in bewegend beeld.....	18
Gebruiker is geïnteresseerd in personen.....	18

Gebruiker wil zelf curator zijn	18
10.2. Aanbieders	19
Aanbieders hebben vaak te weinig kennis van techniek	19
Veel aanbieders zijn niet gespecialiseerd in WO2	19
Aanbieders richten zich op breed publiek en scholen	19
Aanbieders vinden open data belangrijk	19
Aanbieders zien belemmeringen bij uitwisselen van data	20
Aanbieders hebben veel publicaties maar weinig digitaal	20
10.3. Andere kenniscentra	20
Kenniscentra zijn geen dienstencentrum met "helpdesk"	20
Kenniscentra hebben de rol van aggregator	20
DEN is kenniscentrum Digitaal Erfgoed	20
10.4. Subsidiënten en beleidsmakers	21
Subsidiënten willen advies: wat is handig?	21
10.5. Informatici voor nieuwe techniek	21
Onderzoekers onderzoeken niet waar vraag naar is	21
Onderzoekers maken geen stabiele producten	21
10.6. Leveranciers	21
Leveranciers bieden waarnaar vraag is	21
Leveranciers hebben overzicht	21

---

1. Opdracht

De opdracht is als volgt omschreven.

“Hoe kun je het beste collecties vindbaar maken voor de eindgebruikers? Op basis van een verkenning van ontsluitingsstrategieën op het niveau van de data (bijv. scannen, OCR'en, integraal overtikken etc.) en de metadata (data over data, ofwel de beschrijvingen van de voorwerpen) wordt er een verkenning uitgevoerd naar beschikbare oplossingen.

Daarnaast wordt er advies uitgebracht voor de volgende specifieke onderdelen:

- het inrichten van een landelijke personenzoekdienst
- het ontwikkelen van een landelijk digitaliserings- en ontsluitingsprogramma
- datauitwisseling en contextualisering
- migratiestrategieën voor het omzetten van statische naar gestructureerde data”

Het eerste deel van deze opdracht is het onderwerp van een apart verkenningsrapport onder de titel “Men neme een collectie ... en nu?”.

Dit rapport gaat in op de andere vier vragen. De verkenning geeft echter aanleiding om breder na te denken over ontsluitingsstrategieën ten bate van thematisch intellectueel beheer in het algemeen en het thematische intellectueel beheer van oorsprongbronnen in het bijzonder.

1.1. Adviesrapport vs verkenningsrapport

Het verkenningsrapport geeft een overzicht van technologie die bijdraagt aan toegankelijkheid van bronnen. Na het opstellen van het overzicht blijven een aantal vragen onbeantwoord. Welke consequenties heeft dat overzicht voor thematisch intellectueel beheer? Hoe kan het beoogde kenniscentrum dat overzicht inzetten bij haar doelstellingen? Welke rol kan het kenniscentrum op zich nemen bij het inzetten van technologie om toegankelijkheid te verbeteren? Dit zijn de vragen die in dit rapport aan de orde komen.

We hebben daarvoor in kaart gebracht wat de huidige situatie is bij de verschillende soorten partijen in het netwerk: de aanbieders en gebruikers, de kenniscentra en overheden, onderzoekers en leveranciers. Deze analyse, opgenomen in bijlage A, leidt tot een overzicht van de behoeftes die er zijn om zoeken, vinden en verrijken te verbeteren.

1.2. Afbakening

Heel vaak gaat thematisch intellectueel beheer over inhoudelijke keuzes. In dit werkpakket wordt heel nadrukkelijk gekeken vanuit de techniek. Deze inhoudelijke keuzes komen in dit werkpakket alleen aan de orde als er technische randvoorwaarden zijn die deze keuzes beïnvloeden.

1.3. Benodigde achtergrondkennis

Dit rapport gebruikt het vocabulaire dat is ontwikkeld in het verkenningsrapport. Het helpt daarom om dat rapport eerst te lezen.

---

2. Inleiding

2.1. KCO

Het rapport van WP1b omschrijft het Kenniscentrum Oorlogsbronnen (KCO) als “een functionele en krachtige netwerkorganisatie van instellingen die bronnen over de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog in het Koninkrijk der Nederlanden verzamelen, ontsluiten en aan publiek presenteren.”

Een netwerk kan echter moeilijk worden aangesproken op verantwoordelijkheden of taken. Hetzelfde rapport stelt daarom voor een bureau in het leven te roepen dat namens het netwerk taken uitvoert, binnen het mandaat dat het netwerk heeft verstrekt. Dit rapport gaat in op de taken die leiden tot verbetering in het zoeken, vinden en verrijken van oorlogsbronnen.

2.2. Rollen

Het KCO kan verschillende rollen vervullen om zoeken, vinden en verrijken te verbeteren. Deze rollen variëren van afwachtend, bijvoorbeeld een participant voorzien van advies zodra hij daar om vraagt, tot pro-actief, denk aan het zelf ontwikkelen en beheren van computersystemen om de doelstellingen te realiseren. Alle mogelijke rollen zijn in meer detail beschreven in hoofdstuk 3.

2.3. Partners of doelgroepen

Met wie of voor wie voert het KCO zijn werkzaamheden uit? Het verschil tussen “met wie” en “voor wie” is vaak moeilijk te maken. Om *voor* iemand iets te realiseren is samenwerking *met* een doelgroep vaak onontbeerlijk. Hoofdstuk 4 gaat in op deze doelgroepen of – misschien beter - “partners”.

De partijen die in of met het KCO samenwerken, zijn onder te verdelen in verschillende groepen. De belangrijkste partners zijn de participanten in het netwerk. Maar ook niet participerende instellingen zijn relevant, evenals bestaande knooppunten in het netwerk. Deze groep partners sluit aan bij eerste doelgroep die ook door Europeana is gedefinieerd: de collega-instellingen¹.

Europeana rekent daarnaast ook intermediairs en eindgebruikers tot hun doelgroepen. Deze twee vormen van publiek worden meestal als doelgroep beschouwd en als partner vaak over het hoofd gezien. Het publiek is echter bij uitstek de partij die verwacht als een gelijkwaardige partner te worden beschouwd.

Los van deze doelgroepen zijn ook beleidsmakers en leveranciers partners bij het verbeteren van de doelen.

2.4. Doelen

In elk van de rollen kan het KCO doelen nastreven om zoeken, vinden en verrijken te verbeteren. Deze doelen worden omschreven in de vervolghoofdstukken.

Belangrijk is allereerst de opbouw en uitwisseling van (technische) kennis over het toegankelijk maken van oorlogsbronnen. Hierover gaat hoofdstuk 5.

Voor het KCO is daarnaast een taak weggelegd bij het inzetten van de beschikbare techniek of het (laten) ontwikkelen van nieuwe technische oplossingen. Ten eerste zijn er technieken om grondstoffen te maken. Hoe hiermee om te gaan komt ter sprake in

---

1

http://pro.europeana.eu/files/Europeana_Professional/Publications/Make%20the%20Beautiful%20Thing%20Business%20Plan%202015.pdf

hoofdstuk 6. In hoofdstuk 7 staan de activiteiten die gebruik van de grondstoffen stimuleren. Hoofdstuk 8 gaat in op technische innovatie.

---

3. De rol van het KCO

Het KCO verbindt enerzijds het netwerk onderling en is anderzijds een gezicht en aanspreekpunt voor partijen buiten het netwerk. In beide contexten kan het KCO verschillende rollen aannemen. Dit rapport presenteert deze rollen hieronder van afwachtend naar pro-actief.

3.1. Adviseur

Als knooppunt in het netwerk met verstand van het erfgoed van de oorlog is het Kenniscentrum Oorlogsbronnen eerste aanspreekpunt. Een participant in het netwerk kan daarom contact opnemen met het bureau met een concrete vraag over de acties die zij moet uitvoeren om de toegankelijkheid van een collectie te verbeteren.

Buiten het netwerk zijn er beleidsmakers die vragen kunnen hebben over de omgang met het erfgoed van de Tweede Wereldoorlog. Ook instellingen die geen participant zijn in het netwerk, maar wel relevante collecties beheren kunnen advies nodig hebben bij de omgang met collectieonderdelen van dit thema.

Medewerkers van het bureau hebben voldoende kennis om basisvragen te kunnen beantwoorden aan participanten in het netwerk. Indien zij niet op de hoogte zijn van de juiste kennis weten zij partijen met de juiste kennis met elkaar te verbinden.

3.2. Monitor

Beslissingen nemen over de activiteiten die het KCO moet ontplooiën, moeten gebaseerd zijn op feiten. Het KCO kan daarvoor de vooruitgang en behoeftes van toegankelijkheid bij participanten in kaart brengen en bijhouden. Ook kan het KCO de laatste technische ontwikkelingen op de voet volgen zodat zij kan nagaan of zij deze kan inzetten bij het verbeteren van zoeken, vinden en verrijken.

Beide monitorfuncties sluiten nauw aan bij de activiteiten van onder meer DEN en moeten in de pas lopen en zijn afgestemd.

3.3. Verbinder

Als adviseur legt het KCO soms verbindingen tussen partijen met een vraag en partijen met een antwoord. Deze rol kan zij uitvoeren door persoonlijk contact met medewerkers mogelijk te maken, maar ook door informatie (zoals normen en best practices) via internet te verspreiden. Het KCO kan bovendien workshops (laten) verzorgen.

De werkzaamheden van het KCO moeten daarnaast aansluiten bij de werkzaamheden van organisaties – knooppunten in het netwerk – die al een bestaande naam en faam op dit gebied hebben opgebouwd. In het bijzonder moet het KCO de werkzaamheden op dit gebied afstemmen met DEN.

Behalve het bij elkaar brengen van vraag en antwoord, zijn allerlei andere verbindingen binnen het netwerk van participanten denkbaar. Het kan zijn dat participanten projecten ondernemen waarvan ze onderling geen weet hebben. Het KCO kan deze kennis wel hebben en partijen in contact brengen voor een mogelijke samenwerking. Het KCO draagt op deze manieren bij aan samenhang en continuïteit.

In het algemeen moet zoveel mogelijk worden aangehaakt bij bestaande netwerken. Van daaruit legt het KCO verbindingen of verbetert deze. De dynamiek van een netwerk is moeilijk te beheersen of te centraliseren. Sterker nog: deze dynamiek bepaalt de kracht, dus laat deze zoveel in stand en haak er op aan in plaats van deze te willen domineren.

3.4. Stimulator en promotor

Bij het realiseren van de doelen kan het KCO optreden als stimulator of promotor van een bepaalde visie of aanpak. De inzet van het brede publiek bij het toegankelijk maken van informatie is bijvoorbeeld een onderwerp dat kan worden gepromoot. Maar ook bijscholing moet worden gestimuleerd.

3.5. Initiator

Het Kenniscentrum Oorlogsbronnen kan zelf initiatief nemen: op basis van de vraag (van een collega-instelling, overheid, wetenschap of publiek) kan het KCO een project starten om de toegankelijkheid van oorlogsbronnen te verbeteren. Dit kan bijvoorbeeld door op zoek te gaan naar de relevante bronnen en na te gaan hoe de vraag het beste kan worden beantwoord. Maar ook door een partij aan te wijzen die de verantwoordelijkheid neemt om het project te dragen.

Een initiatief kan gericht zijn op de participanten in het netwerk, waarmee het KCO een behoefte invult van een partij buiten het netwerk. Maar andersom kan ook. Een behoefte die binnen het netwerk leeft, kan door het KCO worden vertaald naar een vraag aan instellingen, leveranciers en beleidsmaker buiten het netwerk.

3.6. Coördinator

Voor de samenwerking binnen het netwerk kan behoefte zijn aan een partij die aanspreekpunt is voor projecten. Het KCO kan de ambitie hebben onderdelen van de gezamenlijke collectie te digitaliseren of te beheren. Maar vooral het maken van contextverhalen en koppelen daarvan aan de bronnen kan een belangrijk doel zijn. Het KCO kan daarvoor de rol van coördinator op zich nemen.

3.7. Ontwikkelaar en eigenaar

Sommige informatiesystemen zijn relevant voor het gehele netwerk, maar worden door niemand specifiek ontwikkeld en in beheer genomen. De website oorlogsbronnen.nl en het beheer van de nationale collecties van Erfgoed van de Oorlog zijn daarvan voorbeelden. Het KCO stelt zich dan op als de (probleem-)eigenaar van een systeem.

Stelt het KCO zich op als de partij die zelf context verhalen maakt en aan de bronnen koppelt? In dat geval stelt zij zich niet alleen op als eigenaar van de systemen, maar ook van de data die daarin beschikbaar is.

---

4. Partners

Het KCO krijgt te maken met verschillende soorten partners bij het verbeteren van zoeken, vinden en verrijken.

4.1. Participanten, aanbieders

Belangrijkste aanspreekpunten voor het KCO zijn natuurlijk de participanten in het KCO-netwerk zelf. In WP3 zijn deze “aanbieders” van collecties benaderd met de vraag hoe het KCO een bijdrage kan leveren aan onder andere het gezamenlijk toegankelijk maken van collecties.

4.2. Andere instellingen, knooppunten, kenniscentra

Niet alle aanbieders van collecties zijn echter participanten. Toch heeft het KCO ook met deze instellingen te maken.

In het bredere Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE), waar alle instellingen deel van uitmaken, heeft het ministerie van OC&W hubs of knooppunten aangewezen². Deze instellingen die een kennisfunctie hebben voor het gehele veld, vormen het aanspreekpunt voor vragen over een onderwerp gerelateerd aan het domein waarop zij betrekking hebben. Het NDE-rapport noemt ze daarom kenniscentra. Het gaat onder meer om de KB voor publicaties, het NA voor archieven, IBG voor audio-visuele collecties, de RCE voor museumcollecties, bouwhistorie en archeologie en de KNAW voor wetenschap.

4.3. Publiek, gebruikers, intermediairs

De grootste en meest diffuse groep binnen het netwerk zijn de gebruikers van het collectiemateriaal: het “brede publiek”. De grens tussen publiek en instelling vervaagt echter. Veel gebruikers hebben veel kennis of beschikken zelf over een relevante collectie die zij al dan niet online beschikbaar stellen.

Een groot deel van het publiek krijgt niet rechtstreeks te maken met oorlogsbronnen, maar leert over de Tweede Wereldoorlog door middel van documentaires, publicaties en journalistieke producties. Deze worden gemaakt door intermediairs.

4.4. Politici, beleidsmakers en financiers

Middelen om de toegankelijkheid van oorlogsbronnen te verbeteren worden beschikbaar gesteld door overheden. Het is belangrijk deze groep apart te identificeren en waar mogelijk te ondersteunen bij het maken van de juiste beslissingen.

4.5. Leveranciers

Van leveranciers bestaat, niet altijd terecht, het beeld dat zij hun kennis niet zullen inzetten in het algemene, maar alleen in hun eigen commerciële belang. Natuurlijk hebben zij een commercieel belang, maar het staat het KCO niet in de weg om ze in hun netwerk toe te laten en een bijdrage te laten leveren aan het verbeteren van zoeken, vinden en verrijken.

---

2 Zie: <http://www.den.nl/pagina/511/netwerk-digitaal-erfgoed>

5. Kennis uitwisselen

De kennis over de technieken waardoor zoeken, vinden en verrijken verbetert, is verspreid over verschillende partijen. Niet alle partijen beschikken over dezelfde kennis en dat is ook niet nodig. Maar wat moeten resp. het KCO, andere kenniscentra, subsidieverstrekkingen, leveranciers en aanbieders weten om zoeken, vinden en verrijken te verbeteren? De informatie in het verkenningsrapport kan het KCO beschouwen als de vereiste basiskennis om het onderlinge gesprek over dit onderwerp goed te kunnen voeren.

5.1. Kennis vergroten

De ICT-kennis bij erfgoedinstellingen laat vaak te wensen over. Het gebrek aan deze kennis maakt hen afhankelijk van leveranciers en zorgt er voor dat ze niet optimaal aan de behoefte van hun publiek tegemoet kunnen komen. Toch is er in het netwerk veel kennis aanwezig. Het KCO kan de mismatch tussen de vraag en aanbod van kennis op verschillende manieren verminderen. Het samenwerkingsverband kan de drempels verlagen om vragen te stellen en elkaar bij de beantwoording te helpen.

Het meest wreekt zich het gebrek aan kennis bij de realisatie van open toegang om de uitwisseling van data mogelijk te maken, al dan niet als open data³. Het belang van open toegang is iedereen duidelijk, maar leidt niet altijd tot het inzetten van extra middelen om dit onderwerp beter onder de knie te krijgen. Directies moeten zich om die reden beter op de hoogte stellen van het belang en de kansen van digitale ontwikkelingen. Beleidsmakers kunnen dit stimuleren, bijvoorbeeld door voorwaarden te stellen aan subsidies. Omdat deze beleidsmakers wat verder af staan van de dagelijkse praktijk is het nodig hen daarbij te ondersteunen. Het KCO kan het initiatief nemen om kennis bij directies en beleidsmakers te vergroten.

Meer basiskennis leidt tot het beter invullen van het opdrachtgeverschap ten opzichte van een leverancier. Indien een erfgoedinstelling over voldoende basiskennis beschikt, is zij in staat de kwaliteit van een advies, dienst of product van een leverancier beter in te schatten. Het KCO kan het initiatief nemen om de kennis bij een instelling uit te breiden.

5.2. Vraag en aanbod van kennis afstemmen

Verschillende partijen in het netwerk leveren kennis over het zoeken, vinden en verrijken van bronnen. Het KCO kan de verbinding leggen tussen vraag en aanbod van kennis. Zij moet in staat zijn om te kunnen doorverwijzen naar de juiste deskundige die een oplossing kan bieden in een concrete vraag. Deze deskundige kan werkzaam zijn bij andere kenniscentra, maar ook bij relevante leveranciers.

Leveranciers zijn ingericht op het ontvangen van klanten: ze hebben een telefoonnummer en kunnen indien gewenst een indicatie geven van de kosten die gemoeid zijn bij het oplossen van een probleem. De kenniscentra hebben dat niet. Het KCO kan stimuleren dat ook kenniscentra in het Netwerk Digitaal Erfgoed een beter aanspreekpunt inrichten, zodat zij adviesvragen makkelijker kunnen afhandelen en participanten in het KCO van dienst kunnen zijn. Tot die tijd is het voor het KCO van belang om persoonlijke relaties te onderhouden met deskundigen in de knooppunten, om de doorverwijzing mogelijk te maken.

---

³ van der Heiden, Karin en Ivo Zandhuis. 2014. *Open toegang tot archiefcollectie Nederland*. Den Haag: Archief2020. <http://www.archief2020.nl/downloads/open-toegang-tot-archiefcollectie-nederland>.

5.3. Kennis geleidelijk laten groeien

Het overzicht van ontsluitingsstrategieën in het verkenningsrapport bevat een scala aan inzichten en technieken over zoeken, vinden en verrijken. Het is vrijwel ondoenlijk om alle aspecten en consequenties hiervan in één keer te doorgronden. Organisaties die dit wel nastreven, verzanden ofwel in een eindeloze analyse van de huidige en gewenste situatie, ofwel in een project waarin alle problemen in één keer moeten worden opgelost. Beide zijn een heilloze weg.

Het KCO kan er aan bijdragen dat participanten hun kennis geleidelijk opdoen, door ze advies-op-maat te geven of door gerichte workshops te initiëren: realistische, overzichtelijke stappen bij het verbeteren van de informatiehuishouding. De informatiehuishouding is dan niet in één keer goed, maar een participant zet een stap in de goede richting.

Praktijkervaring is de beste leerschool. Het KCO kan kleinschalige projecten uitvoeren waarin participanten de benodigde praktijkervaring opdoen.

6. Grondstoffen beschikbaar krijgen

Zoeken, vinden en verrijken verbetert allereerst doordat er meer en betere grondstoffen beschikbaar zijn. Belangrijke taak voor het KCO is om de ontwikkeling te stimuleren van een netwerk van data, zo groot en zo goed mogelijk.

6.1. Registreren, digitaliseren, identificeren en publiceren

De vier belangrijkste stappen voor een instelling om bij te dragen aan de toegankelijkheid van oorlogsbronnen, zijn:

1. Rechten registreren: regelen en vastleggen van het recht om het object beschikbaar te stellen
2. Digitaliseren⁴: het maken van digitale grondstoffen
3. Identificeren: het maken van een online, unieke, persistente identifier
4. Publiceren: beschikbaar stellen, zodat derden de grondstoffen kunnen ophalen

Het KCO kan het zoeken en vinden van oorlogsbronnen verbeteren door basistoegankelijkheid bij de participanten te stimuleren, een digitaliseringsproject te initieren en/of zelf te coördineren.

6.2. Afspraken maken over standaarden

Het landschap van informatiesystemen waarin partijen bronneninformatie publiceren, relateren en aggregeren, staat of valt bij de toepassing van standaarden. Het KCO moet grondstoffen volgens metadata standaarden en met behulp van afgesproken (open) protocollen publiceren.

De verwijzingen tussen objecten en onderwerpsaanduidingen vormen het skelet waarlangs de toegankelijkheid is georganiseerd. Basis afspraak in dit skelet is om op een correcte manier de objecten duurzaam te identificeren. Daardoor kunnen allerlei platformen op een gestandaardiseerde manier met duurzame identificatiecodes naar een informatie-object verwijzen.

Het KCO kan het gebruik van correcte verwijzingen en open standaarden stimuleren en moet als ontwikkelaar natuurlijk zelf van deze standaarden gebruikmaken.

6.3. Onderlinge dienstverlening verbeteren

Instellingen binnen en buiten het KCO hebben behalve kennis ook concrete producten en diensten in het leven geroepen waarmee zoeken, vinden en verrijken van oorlogsbronnen verbetert. Deze bestaande platformen kunnen veel bijdragen, zonder al te veel inspanning. Publicaties kunnen bijvoorbeeld worden opgenomen in delpher.nl en Instituut voor Beeld en Geluid kan een dienst inrichten die helpt bij het maken en duurzaam beheren van digitale manifestaties. Het blijkt nu echter moeilijk om van elkaars diensten gebruik te maken.

Het KCO kan kenniscentra stimuleren de functionaliteit die ze beheren uit te bouwen tot diensten die zij ook kunnen aanbieden aan anderen in het netwerk. Hierbij zijn goede afspraken nodig over wat instellingen daarbij van elkaar verwachten; afspraken over een duurzame dienstverlening van de aanbieder en een bijdrage in de kosten van gebruiker.

---

⁴ <http://www.den.nl/abc/Digitaliseren/>: "Het proces om een analoge bron (tekst, beeld, audio of video) om te zetten naar een digitaal bestand. Het betreft niet alleen het omzetten van de bron, maar ook het bewerken en beschrijven ervan ten behoeve van de vindbaarheid en presentatie in een digitale omgeving (bijv. internet)."

---

7. Thematisch Beheer mogelijk maken

Voor veel collectiebeheerders is de Tweede Wereldoorlog niet het enige onderwerp waarop ze hun collectie kunnen ontsluiten. Instellingen zijn regionaal georiënteerd – zoals veel archiefdiensten – of gericht op een breder onderwerp – zoals het Joods Historisch Museum. Ze kunnen niet elke thematisch intellectueel beheerder toezeggen dat ze de specifieke trefwoorden (variërend van de tweede wereldoorlog tot treinen) in het systeem toekennen: dat kost veel te veel tijd.

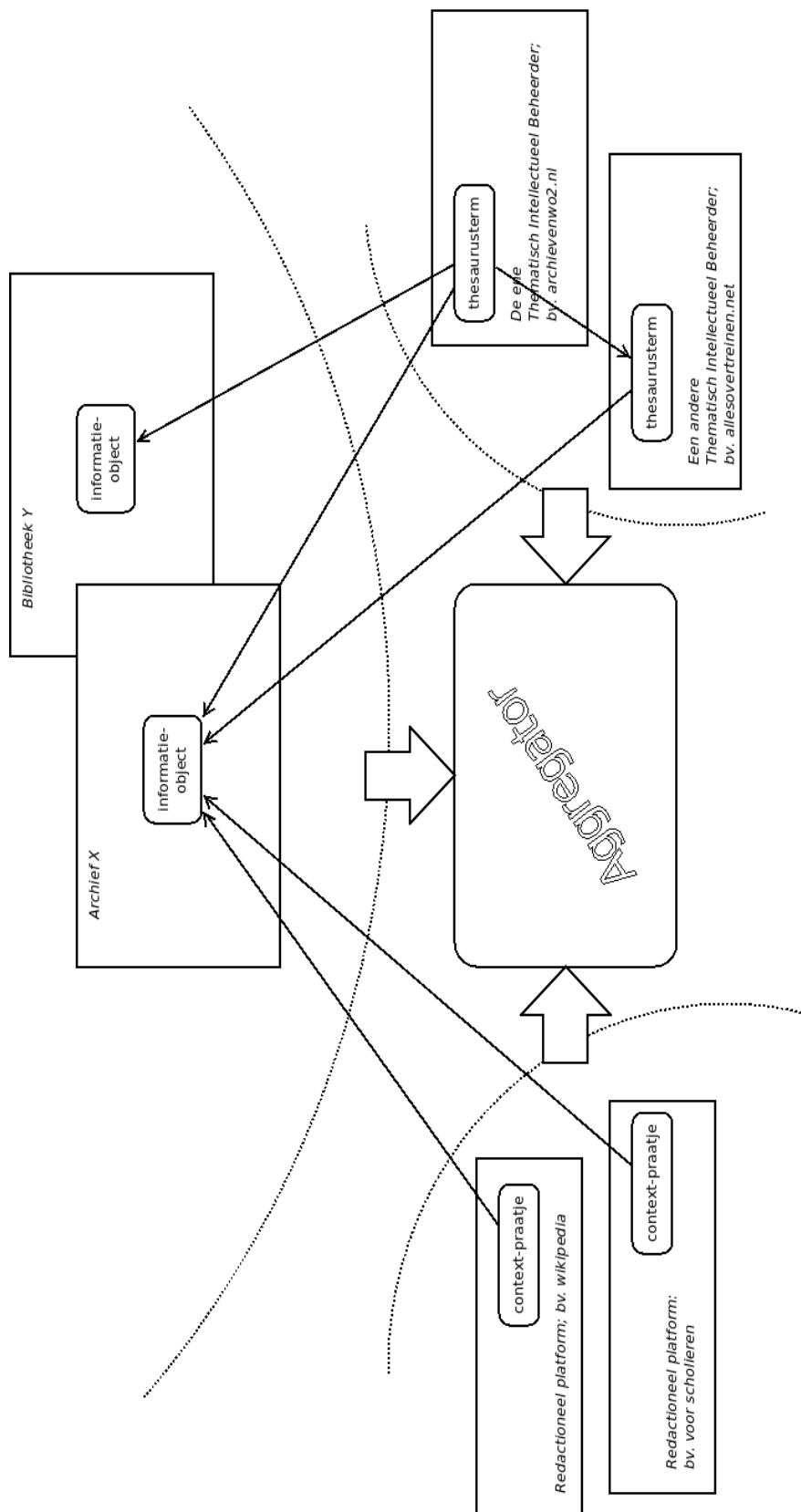
Het web is echter een vrije omgeving. Iedereen kan zelf een website inrichten met verwijzingen naar allerlei informatie op andere plekken. Indien de verwijzingen (in het WP1a-rapport spreekt men van “associaties”) zodanig zijn gelegd dat ze op het web kunnen worden geïnterpreteerd, is hergebruik van de verwijzing mogelijk. Dit is de essentie van het semantisch web dat Thematisch Intellectueel Beheer technisch mogelijk maakt.

Dankzij deze techniek kan thematische ontsluiting van materiaal ook buiten de instelling plaatsvinden. Iedereen en iedere institutie kan een website opzetten waarin hij met een thesaurusterm of tekst informatie vastlegt over een onderwerp. Hij treedt daarbij op als “thematisch intellectueel beheerder”. Een thematisch intellectueel beheerder legt daarvoor de associaties met de relevante informatie-objecten bij collectiebeherende instellingen.

Behalve associaties tussen een term en een informatieobject kan een intellectueel beheerder ook verwijzingen maken tussen thesauri, zodat er nog meer associaties ontstaan die een aggregator kan gebruiken. Wellicht is aan veel materiaal door de collectiebeheerder al het trefwoord “Tweede Wereldoorlog” toegekend. Het deel van de collectie dat relevant is voor het KCO is daarmee snel geïsoleerd, waarna een thematische intellectueel beheerder een meer gedetailleerde ontsluiting kan toevoegen, zoals “jodenvervolging”, “verzet” of “collaboratie”. Indien gewenst kan een collectiebeheerder de gedetailleerde ontsluiting ophalen (of “oogsten”) en in haar eigen collectieregistratie opnemen.

Een aggregator kan alle voor één thema relevante informatie opnemen en combineren. Deze aggregator maakt het zoeken naar informatie over het thema daardoor eenvoudiger.

In het linker deel van het onderstaande schema zijn omgevingen weergegeven waarin een redactie een keuze maakt uit relevante informatieobjecten en deze voorziet van een publieksgerichte context. Aan de rechterkant staan websites die zich richten op het ontsluiten van informatie door middel van een woordsysteem.

7.1. Stamgegevens inzetten

Thematisch Intellectueel Beheer wordt mogelijk gemaakt door stamgegevens. Het KCO stimuleert daarom waar mogelijk het gebruik van afgesproken stamgegevens. Zij moet eindverantwoordelijkheid nemen voor de ontwikkeling en het beheer van de stamgegevens en deze in een open formaat online beschikbaar stellen en houden. Het KCO kan het verbinden van de verschillende thesauri stimuleren of deze ontwikkeling zelf ter hand nemen.

Er zijn verschillende soorten stamgegevens relevant. Allereerst de trefwoorden zoals het NIOD deze heeft ontwikkeld. Om bronnen over personen te kunnen koppelen is een authority file van relevante personen gewenst. Indien mogelijk kan iemand van persoonsvermeldingen in een bron vastleggen dat deze betrekking hebben op dezelfde persoon. Dit kan door te verwijzing van een bron naar een gemeenschappelijke lijst van personen. Het overzicht van Joodse oorlogsslachtoffers, zoals deze is geconstrueerd door het JHM in samenwerking met Herinneringscentrum Kamp Westerbork is daarvan een sprekend voorbeeld⁵.

7.2. Redactioneel platform inzetten

Intermediairs kunnen relevante combinaties leggen en uitleg schrijven over bronnen op een gespecialiseerd platform. Natuurlijk kunnen ze gebruik maken van bestaande platformen zoals wikipedia of het Biografisch Portaal (<http://www.biografischportaal.nl/>) voor een breed publiek en geschiedenislokaal.nl voor scholieren. Het is belangrijk dat ze met behulp van de unieke, persistente webadressen een associatie aanleggen naar de bron. Voor het thema van de Tweede Wereldoorlog is de website www.tweedewereldoorlog.nl een logisch platform en bekend merk. Ook hierop kunnen interessante combinaties tussen bronnen aan het publiek worden gepresenteerd.

Het KCO kan haar rol hier op allerlei manieren invullen. Natuurlijk kan zij bij de opzet van een website adviseren, maar wellicht is de ontwikkeling en het beheer ook opportuun.

7.3. Aggregatoren inzetten

Ook aggregatoren spelen een belangrijke rol in het landschap dat de toegankelijkheid van oorlogsbronnen verbetert. Oorlogbronnen.nl is daarvan een belangrijk voorbeeld, maar een aggregator met persoonsinformatie voorziet in een brede behoefte naar een omgeving om informatie over personen te vinden. Een aggregator voor persoonsinformatie neemt gestructureerde data van persoonsvermeldingen op, die instellingen beschikbaar stellen via verschillende informatiesystemen.

Ook hier kan het KCO in verschillende rollen betrokken zijn: van initiator tot ontwikkelaar.

7.4. Co-creatie stimuleren

Het beschikbaar stellen van allerlei vormen van informatie en associaties maakt het voor iedereen, variërend van professionele gebruiker tot algemeen publiek, mogelijk zelf een omgeving in te richten waarin op alle denkbare en ondenkbare manieren van de informatie gebruik wordt gemaakt. Elk van de hierboven genoemde technieken en platformen dragen daaraan bij. Het KCO stimuleert dat alle Nederlandse burgers de mogelijkheid krijgen om in dit netwerk van platformen en data te participeren.

De informatie die in samenwerking met het publiek is ontwikkeld, heeft behoefte aan een kwaliteitskeurmerk. Het KCO kan dit keurmerk zijn.

8. Innovatieve technologie maken en beheren

Het KCO kan als geen ander kunnen signaleren welke technische lacunes bestaan en hoe deze lacunes kunnen worden ingevuld.

8.1. Innovatie

Allerlei manieren van toegankelijkheid zijn nog niet mogelijk doordat technieken nog niet voldoende zijn ontwikkeld. Handschriftherkenning is daarvan een voorbeeld, maar indien een instelling de namen in een bron kan disambigueren, draagt dat veel bij aan de toegankelijkheid van collecties. Bij deze techniek stelt een computer zoveel mogelijk automatisch vast of twee vermeldingen van een persoonsnaam betrekking hebben op dezelfde of op verschillende personen.

Het KCO kan de belangrijkste behoeftes inventariseren en de ontwikkeling van deze technieken stimuleren. Zij kan tevens een verbinding leggen tussen de instelling met een vraag en de academici met de behoefte aan een interessant onderzoeksdomein.

8.2. Valorisatie

Bij het publiek is er veel interesse in bewegend beeld. De vraag is echter of er voldoende technologie beschikbaar is om de toegang tot documentaires en nieuwsitems over de Tweede Wereldoorlog te verbeteren. Dit kan bijvoorbeeld met spraakherkenning. Er zijn verschillende wetenschappelijke initiatieven om deze technologie te ontwikkelen. Het heeft – voor zover we hebben kunnen nagaan – niet geleid tot een dienst die een instellingen als product kan afnemen. Ook het toepassen van Named Entity Recognition (NER) is niet beschikbaar als een dienst die een instelling bij een leverancier of knooppunt in het netwerk kan afnemen.

De doorontwikkelingen van deze en andere technieken kan het KCO stimuleren of coördineren.

9. Conclusie en adviezen

Het Kenniscentrum Oorlogsbronnen (KCO) streeft na de randvoorwaarden voor zoeken, vinden en verrijken van oorlogsbronnen te bepalen en te bevorderen. Dit rapport omschrijft daarvoor de doelen die het KCO in verschillende rollen en in samenwerking met verschillende partners kan realiseren.

Betere randvoorwaarden ontstaan door de hier beschreven activiteiten uit te voeren.

1. Zorg voor basiskennis om het gesprek onderling goed te kunnen voeren,
2. Zorg voor beschikbare grondstoffen, dankzij
  - a) registreren, digitaliseren, identificeren en publiceren,
  - b) standaardisatie
  - c) betere ondersteuning onderling
3. Zorg voor associaties tussen grondstoffen, dankzij
  - a) stamgegevens en platformen voor contextverhalen
  - b) inzet van alle partners bij het maken van associaties,
  - c) aggregatie
4. Zorg voor technologische innovatie op basis van een vraag uit het veld, dankzij
  - a) het laten ontwikkelen van nieuwe technologie
  - b) de exploitatie van nieuwe technologie

9.1. Zoek je niche

Het KCO onderscheidt zich door haar inhoudelijke kennis over collecties en context. Op basis hiervan kiest het KCO technische oplossingen, bij voorkeur *proven technology*, om deze collecties en context vast te (laten) leggen en te verspreiden. Welke onderdelen van het digitale ontsluitingsproces zijn daarbij het meest relevant als je je als kennispartij online wil manifesteren?

De meeste activiteiten die in dit rapport aan de orde komen, zijn niet gericht op thematisch intellectueel beheer in het algemeen of Tweede Wereldoorlog in het bijzonder. Basiskennis (1) en beschikbare grondstoffen (2) zijn noodzakelijk voor veel doelstellingen en worden daarom door veel betrokkenen gepropageerd. Ook voor oorlogsbronnen zijn ze noodzakelijk en daarom belangrijk. Het KCO kan de drempels verlagen om tot uitwisseling te komen van kennis en data en deze randvoorwaarden nog beter stimuleren. De ontwikkeling van oorlogsbronnen.nl stimuleert participanten om te voldoen aan de randvoorwaarden die nodig zijn om bij de aggregator aan te sluiten. Collectiebeheerders worden daardoor gedwongen op een juiste manier te identificeren en te publiceren en associaties te gebruiken. De participanten doen op die manier ervaring op door actief met beschikbaarstelling bezig te zijn. Ook innovatie (4) is een behoefte die breder leeft dan alleen bij thematisch intellectueel beheer. Hoewel heel nuttig, is het geen noodzakelijke voorwaarde om beheer, behoud en beschikbaarstelling te realiseren.

Typisch voor thematisch intellectueel beheer is het gebruik van specifieke stamgegevens, de mogelijkheid om context te relateren aan de bronnen en de aggregatie hiervan. De prioriteit moet daarom liggen bij het stimuleren en realiseren van deze randvoorwaarde: associaties tussen grondstoffen (3). Het KCO draagt bij aan het maken van stamgegevens en het leggen van verbindingen tussen de stamgegevens en informatie-objecten. Allerlei partijen, variërend van professionals tot publiek, maken daarvoor gebruik van platformen waarin ze deze verbindingen kunnen leggen. Deze platformen kunnen al bestaan (zoals wikipedia en wikidata), maar kunnen door het KCO net zo goed speciaal voor dit doel in het leven worden geroepen.

Het KCO bereikt haar doelstellingen door in haar activiteiten aan te sluiten bij de visie die ten grondslag ligt aan het concept van Linked Data. In deze visie worden de grondstoffen met behulp van unieke en persistente webadressen aan elkaar verbonden. Het datanetwerk wat daardoor ontstaat kan het KCO op verschillende manieren exploiteren; manieren die aansluiten bij de behoeftes van alle soorten doelgroepen, via verschillende kanalen, nu en in de toekomst.

10. Bijlage A: Analyse van behoeftes

Een analyse van de onderzoeken die zijn uitgevoerd in andere werkpakketten leidt tot een overzicht van behoeftes bij verschillende soorten betrokkenen bij het erfgoed van de Tweede Wereldoorlog. Behoeftes bij het verbeteren van zoeken, vinden en verrijken.

10.1. Gebruikers

Werkpakket 2 van het Programma Kenniscentrum Oorlogsbronnen heeft onderzoek gedaan naar de behoeftes van het publiek bij het gebruik van bronnen over de Tweede Wereldoorlog. Het onderzoek richtte zich op de vraag voor welke onderwerpen het publiek interesse heeft en welke media het publiek gebruikt om zich over deze onderwerpen te informeren.

Gebruiker wil informatie over een bepaald onderwerp

De gebruiker associeert de Tweede Wereldoorlog met onderwerpen als "jodenvervolgning", "Anne Frank" en "Hitler". Het publiek gebruikt voornamelijk internet om informatie over de onderwerpen van hun interesse te vinden. Het is daarom van belang dat aan de oorlogsbronnen inhoudelijke metadata wordt gekoppeld, die gebruik maakt van onderwerpstermen. De termen moeten daarbij aansluiten bij de associaties die het publiek heeft. Zoekmachines gebruiken deze inhoudelijke metadata om een oorlogsbron vindbaar te maken.

Indien iedere aanbieder van oorlogsbronnen dezelfde trefwoordenlijsten gebruikt, stelt dat gebruikers in staat om oorlogsbronnen op basis van dezelfde termen te vinden. Er is dus behoefte aan een gezamenlijke termenlijst en techniek om deze te kunnen gebruiken.

Gebruiker is geïnteresseerd in bewegend beeld

Het publiek heeft – volgens het onderzoek – voornamelijk interesse in films en boeken. Deze kunnen als digitale manifestaties op internet worden aangeboden. Boeken kunnen met behulp van OCR beter vindbaar worden gemaakt. Indien voor bewegend beeld een transcriptie moet worden gemaakt, is dit voornamelijk handwerk: een techniek waarmee geautomatiseerd transcriptie kunnen worden gemaakt voor bewegend beeld is als product niet breed beschikbaar. Vanwege de brede belangstelling is het wenselijk dat hierin verbetering komt.

Gebruiker is geïnteresseerd in personen

Behalve in bewegend beeld, is het publiek vaak op zoek naar informatie over een specifiek persoon. Deze personen kunnen zowel Joden, leden van het verzet of collaborateurs zijn. Informatie over personen is echter verspreid over verschillende collecties. Er is daarom behoefte aan een systematiek die het vinden van informatie over een persoon vereenvoudigt. Daarbij kan een aggregator worden ingericht waarin gestructureerde data bij elkaar wordt gebracht, op een vergelijkbare manier als nu met wiewaswie.nl.

Een andere systematiek om persoonsinformatie te groeperen is om een registratie te ontwikkelen waarin stamgegevens over personen zijn opgenomen. Het koppelen van informatie gebeurt dan door intellectueel vast te stellen dat informatie op een bepaalde persoon betrekking heeft en deze aan de stamgegevens te koppelen. Voor de Joodse slachtoffers is daaraan gewerkt door Westerbork en Joods Historisch Museum.

Gebruiker wil zelf curator zijn

Uit de populariteit van onder meer Facebook, Twitter en Wikipedia blijkt dat de gebruiker zelf graag materiaal verzamelt en van eigen commentaar voorziet. Bronnen die hij of zij relevant vindt en als eenheid wil bewaren, van extra informatie wil voorzien en wil publiceren.

Om dit te doen kan het publiek gebruik maken van allerlei omgevingen. Dat gaat verder dan Facebook, Twitter of Wikipedia. Ook worden er omgevingen in het leven

geroepen voor speciale doelgroepen. Zo kan een docent een werkpakket samenstellen op geschiedenislokaal.nl.

Dit heeft verschillende consequenties voor de beschikbaarstelling op het internet. De belangrijkste is dat een bron identificeerbaar moet zijn (er moet een duurzame bookmark kunnen worden gelegd), maar het is ook wenselijk dat de formele metadata beschikbaar is om te kunnen opnemen in een eigen omgeving.

10.2. Aanbieders

Aanbieders van oorlogsbronnen zijn erg geïnteresseerd het idee van een kenniscentrum oorlogsbronnen, zo blijkt uit het onderzoek dat in werkpakket 3 is uitgevoerd. Het onderzoek stelt vast dat aanbieders enkele eigenschappen hebben waar technische behoefte uit voortkomen. Deze paragraaf onderzoekt deze behoeftes.

Aanbieders hebben vaak te weinig kennis van techniek

De ontwikkelingen in de techniek gaan snel, terwijl het behouden van het cultureel erfgoed een traditioneel ambacht is. Ondanks deze paradox is aansluiting bij de techniek noodzakelijk. De manier waarop techniek de samenleving verandert, wordt “disruptive” genoemd en dat is voor het gebruik van erfgoed niet anders. Veel onderzoeken en beleidsnota's stellen het gebrek aan kennis hierover aan de kaak (Van der Heiden en Zandhuis). Het onderzoek van WP3 is hierop geen uitzondering (par 6.1).

Er is bij aanbieders behoefte aan meer kennis over de technieken die zij kunnen inzetten om beheer, behoud en beschikbaarstelling te verbeteren. Maar welke basiskennis is noodzakelijk om de maatschappelijke ontwikkeling op dit gebied het hoofd te kunnen bieden? Er is behoefte aan een aanspreekpunt dat deze vraag beantwoordt en aanvullende kennis biedt of doorverwijst naar deskundigen met de benodigde kennis.

Veel aanbieders zijn niet gespecialiseerd in WO2

In Nederland zijn maar weinig erfgoedinstellingen die collectioneren over de Tweede Wereldoorlog alleen. Dat betekent dat collecties van de meeste instellingen informatie bevatten over verschillende thema's.

Aanbieders geven aan dat het niet realistisch is om bij alle thematische specialismen aan te haken. Uit het onderzoek van WP3 blijkt wel dat men geïnteresseerd is in kennisuitwisseling over het thema en manier waarop de ontsluiting op het thema kan worden gerealiseerd (par 6.1).

Er is dus behoefte aan techniek die bijdraagt aan het thematisch ontsluiten van een collectie (in het bijzonder over de Tweede Wereldoorlog), zonder dat dit leidt tot (veel) extra werk bij de beherende instelling zelf. Er zijn onderlinge afspraken noodzakelijk om deze gezamenlijke toegang te realiseren.

Aanbieders richten zich op breed publiek en scholen

Uit het onderzoek blijkt dat instellingen zich voornamelijk richten op een breed publiek en scholen (par 2.2). Blijkbaar is daar de meeste vraag naar een heldere toegankelijkheid van erfgoed. In de voorgaande paragraaf van dit rapport zijn deze gebruikers in meer detail geanalyseerd.

Scholen kunnen een platform als geschiedenislokaal.nl inzetten om oorlogsbronnen toegankelijk te maken voor gebruik in de klas. Dit soort gespecialiseerde platformen moet op een eenduidige manier naar de bronnen kunnen verwijzen. Hierover zijn goede afspraken noodzakelijk.

Aanbieders vinden open data belangrijk

De mening over Open Data verandert en bestuurders bij erfgoedinstellingen zien Open Data – in tegenstelling tot enkele jaren geleden – niet langer als een bedreiging van de taak en functie van een erfgoedinstelling. De gedachte dat een erfgoedinstelling de data commercieel kan exploiteren wordt door steeds minder directeuren onderschreven. (WP3 par 2.5)

Uit de wens om Open Data te kunnen aanbieden, ontstaat de behoefte aan kennis over dit onderwerp. Welke technieken zijn daarbij van belang? Wat moet ik zelf weten en welke kennis kan ik overlaten aan (ingehuurde?) specialisten?

Aanbieders zien belemmeringen bij uitwisselen van data

Voor het uitwisselen van data (al dan niet in de vorm van Open Data) zien erfgoedinstellingen "tijd" (soms in de vorm van "tijd is geld") als belangrijke belemmering (WP3 par 4.3). De vraag is of dat dit terecht is. Natuurlijk kan een directie ook de prioriteit verleggen.

Het onderzoek stelt vast dat 45% van de respondenten de collectie via een online database op de website beschikbaar stelt (par 5.2). Betekent dat dat 55% *geen* database beschikbaar stelt op de website? Indien een database niet op de website wordt aangeboden, is data uitwisseling minder eenvoudig te realiseren dan als deze database er wel is. Er is daar dus nog een wereld te winnen.

Uitbreiding van de technische kennis kan daarbij helpen. Belangrijker is echter om duidelijk te maken hoe "disruptive" de invloed van techniek op de samenleving is en dat een deel van de erfgoed functie zich verplaatst naar internet, en daar nieuwe kansen biedt.

Aanbieders hebben veel publicaties maar weinig digitaal

Foto's vormen de belangrijkste bron over de Tweede Wereldoorlog, zo stelt het onderzoek vast (par 3.1). De foto-collectie is een van de eerste verzamelingen die online is ontsloten. Systemen die aan deze ontsluiting bijdragen, zijn toe aan een tweede of derde generatie. In verhouding tot andere collecties is hier weinig winst te behalen.

Op de tweede plaats staat bijvoorbeeld de verzameling publicaties. De digitaliseringsgraad hiervan is echter veel lager dan bij foto's. Aansluitend bij de vraag van het publiek, die publicaties gebruikt om informatie te verwerven over de Tweede Wereldoorlog, kan de ontsluiting van deze bronnen daarom veel effectiever zijn.

10.3. Andere kenniscentra

In het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) is sprake van "hubs" oftewel knooppunten in het netwerk van erfgoedinstellingen. Nationale instituten vormen deze knooppunten en zijn elk kenniscentrum in een ander domein in het erfgoed. Deze functie van kenniscentrum op het gebied van een type collectie brengt enkele belangrijke verantwoordelijkheden met zich mee.

Kenniscentra zijn geen dienstencentrum met "helpdesk"

We stellen uit onze eigen ervaring vast het (nog) niet mogelijk is om een direct aanspreekpunt te benaderen met een specifieke, technische vraag over een onderwerp waarin de NDE-knooppunten zich profileren. Het netwerk functioneert nu voornamelijk op persoonlijke relaties: collega's met een vraag nemen rechtstreeks contact op met een deskundige in een kenniscentrum. Er is bij deze kenniscentra geen laagdrempelig, geïnstitutionaliseerd aanspreekpunt om deskundigheid te kunnen inwinnen.

Kenniscentra hebben de rol van aggregator

In de NDE hebben de kenniscentra de taak om de collecties van het collectietype dat ze vertegenwoordigen samen te brengen en te verbinden in een aggregator. Dit heeft als doel de collectie onafhankelijk van de instelling bruikbaar te maken. Gebruikers kunnen materiaal dan vinden zonder dat ze op de hoogte hoeven te zijn van de instelling waar de collectie zich bevindt. Daarnaast spelen deze aggregatoren informatie door naar weer andere knooppunten die informatie nog verder willen samenbrengen en verbinden, met Europeana als ultieme plaats waar het meeste samenkomt.

Er is behoefte aan afstemming over de manier waarop thematische ontsluiting in dit netwerk een plaats krijgt.

DEN is kenniscentrum Digitaal Erfgoed

De rol van laagdrempelig, algemeen toegankelijk aanspreekpunt wordt op dit moment ingevuld door Digitaal Erfgoed Nederland. DEN is in Nederland immers het

belangrijkste kenniscentrum als het gaat over digitale technieken voor beheren, behouden en beschikbaar stellen van erfgoed. Dat roept de vraag op: waar eindigt de rol van een Kenniscentrum Oorlogsbronnen en begint de rol van DEN?

10.4. Subsidiënten en beleidsmakers

Een belangrijke rol is weggelegd voor de personen en instellingen in het netwerk die een (overheids-)beleid opstellen over de beheren, behouden en beschikbaar stellen van erfgoed. Beleidsmaker kan op zijn beleid sturen met behulp van financiële middelen.

Subsidiënten willen advies: wat is handig?

Beleidsmakers hebben vaak behoefte aan deskundigheid bij het kiezen van einddoelen en middelen om het gekozen beleid af te dwingen. Deze deskundigheid heeft betrekking op het thema zelf en de collecties en kan daarom het beste worden ingewonnen in het veld. Maar wie is daar een betrouwbaar, dat wil zeggen relatief onafhankelijk, aanspreekpunt?

10.5. Informatici voor nieuwe techniek

Nieuwe techniek ontstaat vaak in een academische omgeving waarin alle tijd en ruimte is om te reflecteren en experimenteren. De onderzoekers hebben een aantal eigenaardigheden waarmee rekening moet worden gehouden.

Onderzoekers onderzoeken niet waar vraag naar is

Om echt innovatief te kunnen zijn, laten onderzoekers zich niet direct leiden door de behoefte die bestaat bij het publiek of de erfgoedinstellingen. Dat neemt niet weg dat zij daarvoor niet gevoelig zijn.

Er is behoefte aan een adequate communicatie over de behoefte die leeft in het veld.

Onderzoekers maken geen stabiele producten

Zodra een werkend prototype is opgeleverd en het bijbehorende artikel is gepubliceerd, houdt de betrokkenheid van de onderzoeker vaak op. Er is dan echter meestal nog geen product opgeleverd dat beheersbaar in een erfgoedinstelling kan worden ingezet. Ook is geen partij die het product door ontwikkeld en ook in de toekomst laat aansluiten bij de laatste stand van de techniek. Iemand zal daarom het product onder de aandacht moeten brengen van een (commerciële?) organisatie waar de doorontwikkeling naar een stabiele product en het onderhoud daarvan is belegd.

10.6. Leveranciers

Leveranciers zijn (commerciële) partijen die producten of diensten leveren die helpen bij het beheren, behouden en beschikbaar stellen van erfgoed. Hier speelt marktwerking een belangrijke rol.

Leveranciers bieden waarnaar vraag is

Het ingewikkelde aan een markt is dat een product waarnaar geen vraag is niet wordt geleverd, hoewel een leverancier soms toch een product in de markt zet, waarvan hij verwacht dat er vraag naar is of zal ontstaan. Vaak is de vraag: wat was er eerder, de kip (het product) of het ei (de vraag)?

Op het product heeft de erfgoedsector zelf weinig invloed. Blijft over dat zij op een heldere manier de vraag kan articuleren. In een constructieve samenwerking tussen de leverancier en de erfgoedinstellingen kunnen interessante producten ontstaan, die bovendien stabiel en onderhoudbaar zijn.

Leveranciers hebben overzicht

Leveranciers bieden diensten en hebben contact met veel verschillende erfgoedinstellingen. In de loop van de jaren hebben zij – om aan de vraag van de klant

te kunnen voldoen – veel kennis opgebouwd over de sector. Deze kennis overstijgt de individuele instelling.